



## תערוכת השמע של מאיה דוניץ מזכירה מוזיאוני מדע לכל המשפחה

בתערוכת היחיד הראשונה שלה, שכולה מכונות שמע ומנגנוני סאונד, מנסה מאיה דוניץ למקד את תשומת הלב באופן ההפקה של צליל ובאופן קליטתו. אבל זו גם נקודת התורפה של התערוכה

גליה ירב 14.01.2016 09:13

כל קומת הכניסה של המרכז לאמנות עכשווית מכוסה בענן פלסטיקי — 10,000 אוזניות תלויות באוויר, משתלשלות כלפי מטה בגבהים שונים, אפשר לעמוד תחתיהן, להצמיד לאוזן, להקשיב לסאונד (צפצוף, שריקה, משהו מתקמט, אולי גניחה ואולי חריקה עמומה) ולהמשיך לאוזנייה הבאה ("סבך", 2015) כך, אף על פי שהאוזניות מנגנות עבודת סאונד של 20 ערוצים ממגה-מגבר הנמצא בקומה העליונה, יכול כל צופה ליצור לו סאונד משלו, עם מספר ערוצים משלו, קצב משלו, סבלנות משלו. כשהוא עומד מתחת לפלונטר ענק, הוא יכול לייסד לו ארגון, סדר, הרמוניה בתוך הסבך, באופן ליטרלי.

מאיה דוניץ יצרה ב"רועד", תערוכת היחיד הראשונה שלה, את מוזיקת המקרה האודיו-חזותית הזאת, בהשראת המלחינה פולין אוליברוס שטבעה בשנות השישים את המושג ואת שיטת התרגול "האזנה עמוקה" ("Deep"), המבוססת על עקרונות של אלתור, מוזיקה אלקטרונית, טקסים ומדיטציה ו"שואפת לחבר אינדיווידואלים לסביבתם ולפתוח אותם זה לזה", כלשון האוצרת חן תמיר. לא רק למסורת של "פסלים מפטפטים", בעלת השובל המודרני הארוך המתחיל ב"מכונות הרעש" של לואיזי רוסולו הפוטוריסט, חוברת כך דוניץ, אלא גם למסורת של פסלי סבך חוטים. המראה הכללי של המיצב מעלה על הדעת את "His עבודת החוטים המפורסמת של דושאן מתערוכת הסוריאליזם בניו יורק ב-1942, הידועה בכינוי "חוט באורך קילומטר", שהיתה מתיחת חוט לאורך ולרוחב אולם התצוגה כולו, ליצירת מבוך, חסימה, מסלול אלטרנטיבי ואי התמצאות בחלל. "סבך" מזכיר גם את עבודת החוטים של אוה הסה מ-1970, גם אצלה שיחק תפקיד מרכזי רעיון האקראי, הערבוביה, השרירותיות והצורה חסרת-הצורה, הלא נשלטת, המסובכת בתוך עצמה. בייחוד מזכירה העבודה את המיצב "The שהציגה צ'יהרו שיוטה בביתן היפני בביאנלה האחרונה בוונציה, גם היא יצרה סבך חוטים ענק שניתן היה להלך תחתיו, אצלה כל החוטים בקעו מסירה טרופה שהונחה באלכסון רומנטי על קרקע האולם ובקצה כל אחד מהם נתלה מפתח. כך נוצרה תמונת נוף חלומי וסוער שהוא פנים וחוץ בה בעת, סבך בלתי ניתן להתרה אך גם בעל היגיון, סדר ומשמעת פנימית אדירים.

דוניץ היא מצטרפת מאוחרת למסורת אמנותית זו, של אמנים מבלגנים, מברדקים, זורקים, עורמים ומטילים, שעניינם מציאת צורה שאינה מונוליתית, אלא מבוססת על הצטברות ושיטוט. לדבריה, "יש כאן בחדר 20 קילומטרים של כבלים, הסאונד עובר דרך כל הדבר הזה כל הזמן, וקורים דברים ממש מוזרים". גם שאר התערוכה, ארבע עבודות נוספות בקומה העליונה, עניינן סאונד ופירוקו לגורמי יסוד,

המעצימים את המודעות אליו. "Sound הוא מתקן פשוט, הכולל קשיות הניתנות להלבשה על מוט מתכת ומלווה בהנחיות. "כדי לשמוע צלילים דרך השיניים, בבקשה להלביש קש חדש על מוט המתכת, לנשוך את הקש, להכניס אצבעות לאוזניים, להקשיב, תוך כדי הקשבה להוציא לאט לאט את האצבעות מהאוזניים, לזרוק את הקש בתום השימוש". גם בעבודה זו כל צופה-מאזין נמצא עם עצמו, הוא מעין נסיין ההופך את גופו לכלי תהודה, בורא לו סגנון וקצב משלו, ובתוך כך מתפקד כניצב בפרפורמנס צופים בחלל.

העניין הזה, של הפעלת הצופים באופן אקטיבי, של האפשרות שלנו לראות אותם מתרגלים האזנה, מגיע לשיאו בעבודה "חור בקיר", כשמה כן היא. כדי להאזין להקלטות השטח הערוכות, המנוגנות מתוך הקיר, יש להצמיד את האוזן לקיר. אלה קטעי שיחות משולבים ברעש גופים מתנגשים, אולי באלימות ואולי בסקס, ובשירת אום כלתום, שבקושי נשמעים. מלה פה, צליל שם, עמום ומקוטע. "המבקרים מוכרחים לחבק ממש את המבנה האדריכלי", כותבת על כך האוצרת. לכל אחד סגנון היצמדות משלו, חלק מהצופים-מאזינים צריכים להתכופף אל הגומחה הקטנה בקיר, אחרים צריכים לעמוד על קצות האצבעות.

העבודה השלישית היא "משרוקית ציפור", מנגנון מכני המפעיל מנוף שבקצהו משקולת. בכל שלוש דקות צונחת המשקולת על מפוח שאל הפייה שלו מחוברת משרוקית מחרס בצורת ציפור, וכשהאוויר ממלא אותה היא שורקת. "הציפור פעלה בסטודיו שלי בזמן שבנינו את העבודה", סיפרה דוניץ בראיון ב"טייםאאוט", "אחרי כמה ימים אמרנו שאנחנו מרגישים שהציפורים בחוץ עונות לה. היתה תחושה של סנכרון, של דיאלוג, היה נורא ברור שהן מדברות. נניח שאפשר היה לשאול את הציפור שבחוץ: תגידי, דיברת עם הציפור שבסטודיו? זה לא היה משנה לה, כי היא מתקשרת עם כל הקוסמוס וגם עם הציפור הזאת, כמו שילדים יכולים לדבר עם הבובה שלהם".

לצדה ניצב "הפסנתר השחור הרועד" שהוא "פסנתר מבית בושט בשיקגו, מערכת הרטטה, מתמרים קוליים המשמיעים הקלטה של יצירה לקונטרבס", כלומר משמיע רעשים כבדים ועמומים, המשתלבים בקולות הציוף כהנגדה בין חוץ לפנים, בין מכני לטבעי, בין חנוק ומאולץ למשוחחר. שתי העבודות האחרונות הן הפיסוליות ביותר באופיין, במובן זה שהצופה אינו הופך למשתמש שלהן או למרכיב בהן, והוא צופה אמנות מסורתית.

דוניץ עובדת עם הצלילים כמדיום פלסטי, הופכת את הסאונד לנתון חומרי וממחישה אותו. מכונות השמע ומנגנוני הסאונד שלה, חלקם יעילים להיווצרות הקשבה עמוקה ולהעצמת הפרספציה וחלקם בדיוק להפך — מכונות מסובכות, מופרזות ומופרכות לצורך פעולה פשוטה. דווקא משום המופרכות, הכרוכה בהאטת האופן שבו מופק סאונד (נשימה ונשיפה לתוך מכשיר) ובהעצמתו, נוצרת תשומת הלב. ומובן שכך נוצר גם הנדבך החזותי לחוש השמיעה, המראה או הפסל או הפרפורמנס של השמיעה. דוניץ דוגמת דווקא רעשי רקע, קולות סתמיים לכאורה, שביומיום נטמעים ומתקבלים כהמולה או כרעש לבן; אם יש להם קצב הוא נספג בגוף ובתודעה בלי משים, משרה עליהם שלווה או מתח שלא באופן מכוון.

כל האפראט החומרי והוויזואלי משועבד להפקת צלילים ולמסירתם, מתוך רצון למקד את תשומת הלב בבסיס העניין — אופן ההפקה של צליל. אופן קליטתו. וזו גם נקודת התורפה של התערוכה. דוניץ מסתפקת בעניין די בסיסי ואינה מפתחת אותו הלאה, וכך נושא הקניית החזות לצלילים נשאר קצת משחקי, קצת דידיקטי, אינו מוטען בעוצמה או בפרטיקולריות מספקות.

נראה שהיא רוצה שנקשיב לגונג הנשמע לנצח, שנרגיש כלפי כל צליל כאילו היה הברה ראשונה של תינוק, שנחווה את העולם כאילו אנו עומדים בקומה 30 ומקשיבים לתחבורה השועטת אי שם למטה.

שנתרגש, נתחבר, נהיה ילדים שמדברים עם הבובות שלהם.  
אלא שהמראה הכללי וסוג החוויה שהיא מארגנת, הפקת ענק מרשימה על תובנות פעוטות, מזכיר  
קצת מוזיאוני מדע לכל המשפחה, הכוללים מתקנים פופולריים ניתנים לשימוש, להתפעלות  
ולהתפלאות, מספקים כיף ילדוטי בזמן השימוש בהם משום הדמיון לקסמים, ונשכחים כבר ביציאה.  
מאיה דוניץ, "רועד", אוצרת חן תמיר. המרכז לאמנות עכשווית, צדוק הכהן 2א' (ליד קלישר 5) ת"א,  
שעות פתיחה: שני-חמישי 14:00-19:00, שישי-שבת 10:00-14:00. עד 27.2